

Олеся Тоцька – доцент кафедри менеджменту Східно-європейського національного університету імені Лесі Українки

Зарубіжний досвід оплати праці в системі освіти

У статті розглянуто показники мінімальної та максимальної оплати праці в Україні і її країнах-сусідах. Визначено групи видів економічної діяльності (ВЕД), у які потрапила освіта? залежно від розміру заробітної плати (за першою), та позиції в рейтингу (за другою авторською методикою).

Ключові слова: Україна, країни-сусіди, оплата праці, вид економічної діяльності, освіта.

Постановка наукової проблеми та її значення. Згідно із ЗУ «Про оплату праці», *заробітна плата* – це винагорода, обчислена, зазвичай, у грошовому виразі, яку за трудовим договором роботодавець виплачує працівникові за виконану ним роботу. Її розмір залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства [1]. Водночас дохід від виконання однієї й тієї самої роботи, але в різних країнах відрізняється, причому іноді доволі суттєво. У контексті міжнародних порівнянь заслуговує на увагу дослідження заробітків працівників різних сфер діяльності в Україні та за кордоном і, зокрема, у сусідніх країнах, особливу увагу приділивши такому виду економічної діяльності, як освіта, яка є основою інтелектуального, культурного, духовного, соціального, економічного розвитку суспільства й держави [2].

Аналіз досліджень цієї проблеми. Оплату праці в різних сферах економіки нашої держави досліджували численні науковці, зокрема А. Андрющенко – працівників у сільському господарстві [3], Л. Дорогань-Писаренко – державних службовців [4], С. Коцелко – робітників на хлібопекарних підприємствах [5], Б. Мельник – спеціалістів у промисловому птахівництві [6], А. Полянський – професійних спортсменів [7], Л. Романець, І. Романюк – науково-педагогічних працівників вищої школи [8], С. Цимбалюк – працівників бюджетної сфери [9]. А порівняльний аналіз оплати праці за паритетом купівельної спроможності в Україні та інших країнах здійснено в роботі М. П. Соколик [10].

Потрібно нагадати, що, географічними сусідами України є сім країн: на сході й північному сході – Російська Федерація; на півночі – Республіка Білорусь; на заході – Республіка Польща, Словацька Республіка й Угорщина; на південному заході – Румунія й Республіка Молдова.

Про освіту в Російській Федерації писали такі вітчизняні та зарубіжні науковці, як Н. Батечко, О. Довейко, А. Марчук; у Республіці Білорусь – М. Бутько, В. Вакуленко, М. Ватковська, у Республіці Польща – Ф. Андрушкевич, Н. Беднарська, Ю. Соколович-Алтуніна; у Словацькій Республіці – Л. Баталія та Т. Кристопчук; в Угорщині – Є. Боркач, Румунії – І. Андрас, М. Ачелеану, Н. Іліас, І. Маріуц, М. Пальчук, С. Раду, І. Ціоара, у Республіці Молдова – С. Сапожников. Однак комплексного порівняльного аналізу заробітків працівників різних видів економічної діяльності та, зокрема, освітньої сфери, у цих наукових розвідках не проводили.

Мета статті – вивчити зарубіжний досвід оплати праці в системі освіти та порівняти його з українським. Для її реалізації поставлено й виконано такі **завдання**:

- 1) побудувати та проаналізувати таблиці з показниками мінімальної та максимальної заробітної плати (з/п) в Україні й країнах-сусідах у 2015 р.;
- 2) визначити групи ВЕД, у які потрапила освіта, залежно від розміру з/п (за першою) та позиції в рейтингу (за другою авторською методикою);
- 3) сформулювати рейтинг восьми країн за показником оплати праці у сфері освіти у 2015 р.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Перейдімо до порівняльного аналізу зарплат у нашій і всіх сусідніх державах між собою. Для цього спочатку побудуємо табл. 1, у якій відобразимо мінімальні заробітки за 2015 р. у восьми країнах.

Мінімальна оплата праці в 2015 р.

Країна	Вид економічної діяльності	Сума, євро	Рейтинг
Україна	Тимчасове розміщення й організація харчування	114,99	8
Російська Федерація	Сільське господарство, мисливство та лісове господарство	294,65	5
Республіка Білорусь	Рибальство, рибництво	183,57	6
Республіка Польща	Проживання та харчування	584,60	1
Словацька Республіка	Проживання та громадське харчування	533,00	2
Угорщина	Здоров'я людини та діяльність соціальних працівників	473,96	3
Румунія	Готелі та ресторани	321,91	4
Республіка Молдова	Мистецтво, розваги та відпочинок	144,41	7

Укладено автором на основі [11–22].

Як бачимо в аналізованих державах найменш оплачуваній ВЕД відрізняється. Так, у чотирьох країнах (Україні, Республіці Польща, Словацькій Республіці та Румунії) ним є сфера, пов'язана з проживанням і громадським харчуванням, у двох – сфери, пов'язані з навколишнім середовищем (сільське господарство, мисливство та лісове господарство – у Російській Федерації, рибальство, рибництво – у Республіці Білорусь). В інших державах ним є здоров'я людини й діяльність соціальних працівників (в Угорщині), мистецтво, розваги та відпочинок (у Республіці Молдова). Найвищу мінімальну оплату праці мають поляки, найнижчу – українці.

Далі побудуємо табл. 2, у якій відобразимо максимальні зарплати за 2015 р. у восьми країнах.

Як бачимо, до найбільш оплачуваних ВЕД належать три сфери: фінансова та страхова діяльність (в Україні, Російській Федерації, Республіці Білорусь, Угорщині та Румунії), гірничодобувна промисловість і розроблення кар'єрів (у Республіці Польща), а також інформація й зв'язок (у Словацькій Республіці та Республіці Молдова). Найвищі максимальні доходи мають словаки, найнижчі – знову ж таки українці.

Максимальна оплата праці у 2015 р.

Країна	Вид економічної діяльності	Сума, євро	Рейтинг
Україна	Фінансова та страхова діяльність	355,07	8
Російська Федерація	Фінансова діяльність	1 047,18	5
Республіка Білорусь	Фінансова діяльність	472,95	6
Республіка Польща	Гірничодобувна промисловість і розроблення кар'єрів	1 635,89	2
Словацька Республіка	Інформація та зв'язок	1 751,00	1
Угорщина	Фінансова та страхова діяльність	1 595,49	3
Румунія	Фінансове посередництво та страхування	1 265,22	4
Республіка Молдова	Інформація та зв'язок	467,87	7

Укладено автором на основі [11–22].

Заробітки працівників освіти за 2015 р. у восьми державах відобразимо в табл. 3. Потрібно зазначити, що авторські методики групування ВЕД залежно від розміру заробітків у цій сфері (перша) та їхньої рейтингової позиції (друга) детально описані у [23].

Оплата праці у сфері освіти у 2015 р.

Країна	Сума, євро	Група ВЕД, у яку потрапила освіта залежно від розміру з/п (за 1-ю методикою)	Позиція освіти в національному рейтингу з/п	Група ВЕД, у яку потрапила освіта залежно від позиції в рейтингу (за 2-ю методикою)	Рей- тинг
Україна	129,27	5 (низький рівень з/п)	13 з 16	4 (рівень з/п, який нижчий за середній)	8
Російська Федерація	402,33	5 (низький рівень з/п)	13 з 15	5 (низький рівень з/п)	5
Республіка Білорусь	202,08	5 (низький рівень з/п)	12 з 14	5 (низький рівень з/п)	6
Республіка Польща	990,77	4 (рівень з/п, який нижчий за середній)	8 з 19	2 (рівень з/п, що вищий за середній)	1
Словацька Республіка	794,00	4 (рівень з/п, який нижчий за середній)	14 з 19	4 (рівень з/п, який нижчий за середній)	3
Угорщина	833,83	4 (рівень з/п, який нижчий за середній)	8 з 19	2 (рівень з/п, що вищий за середній)	2
Румунія	507,95	5 (низький рівень з/п)	10 з 19	3 (середній рівень з/п)	4
Республіка Молдова	182,62	5 (низький рівень з/п)	15 з 19	4 (рівень з/п, який нижчий за середній)	7

Укладено автором на основі [11–22].

Як бачимо, за першою методикою (залежно від розміру оплати праці) сфера освіти в аналізованих країнах потрапляла лише до двох груп: у трьох державах (Республіці Польща, Словацькій Республіці й Угорщині) – до 4-ї (із рівнем зарплати, який нижчий за середній); у п'яти країнах (Україні, Російській Федерації, Республіці Білорусь, Румунії та Республіці Молдова) – до 5-ї (із низьким рівнем доходів). За другою методикою (залежно від позиції в рейтингу) освіта потрапляла до всіх груп, окрім першої: у двох державах (Республіці Польща й Угорщині) – до 2-ї (із рівнем заробітків, що вищий за середній); у Румунії – до 3-ї (із середнім рівнем оплати праці); у трьох країнах (Україні, Словацькій Республіці та Республіці Молдова) – до 4-ї (із рівнем зарплати, який нижчий за середній); у двох державах (Російській Федерації та Республіці Білорусь) – до 5-ї (із низьким рівнем доходів).

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Загалом можна сказати, що найкраще про освітян дбають у Польщі, найгірше – в Україні. За кордоном працівники сфери освіти заробляють у рази більше, ніж у нашій країні: поляки – у 7,66 раза, угорці – у 6,45, словаки – 6,14, румуни – 3,93, росіяни – 3,11, білоруси – 1,56, молдаване – 1,41 раза.

Цікавим, на нашу думку, буде проведення аналогічного дослідження стосовно України, Канади та США.

Джерела та література

1. Закон України «Про оплату праці» (від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/108/95-%D0%B2%D1%80> (станом на 26.07.2016)
2. Закон України «Про освіту» (від 23.05.1991 р. № 1060-ХІІ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1060-12> (станом на 26.07.2016)
3. Андрущенко А. Оплата праці в сільському господарстві: стан, тенденції, причини [Електронний ресурс] / А. Андрущенко // Аграрна екон. – 2014. – Т. 7, № 1–2. – С. 65–73. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ae_2014_7_1-2_13

4. Дорогань-Писаренко Л. О. Оплата праці державних службовців: організаційно-обліковий аспект [Електронний ресурс] / Л. О. Дорогань-Писаренко // Вісник Полтавської державної аграрної академії – 2014. – № 3. – С. 127–131. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VPDAA_2014_3_28
5. Коцелко С. Мотивація та оплата праці на хлібопекарних підприємствах [Електронний ресурс] / С. Коцелко // Економічний аналіз. – 2013. – Т. 12(3). – С. 207–212. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/escan_2013_12\(3\)_45](http://nbuv.gov.ua/UJRN/escan_2013_12(3)_45)
6. Мельник Б. Наукова організація та оплата праці у промисловому птахівництві [Електронний ресурс] / Б. Мельник // Україна: аспекти праці. – 2011. – № 8. – С. 27–35. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uap_2011_8_6
7. Полянський А. О. Оплата праці професійних спортсменів [Електронний ресурс] / А. О. Полянський // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. «Право». – 2014. – Вип. 22. – С. 89–93. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_pravo_2014_22_13
8. Романець Л. М. Оплата праці науково-педагогічних працівників вищої школи у перші повоєнні роки [Електронний ресурс] / Л. М. Романець, І. М. Романюк // Наукові записки [Вінниц. держ. пед. ун-ту ім. Михайла Коцюбинського]. – Серія : Історія. – 2009. – Вип. 16. – С. 87–89. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzvdpu_ist_2009_16_17
9. Цимбалюк С. Оплата праці працівників бюджетної сфери: проблеми та перспективи поліпшення [Електронний ресурс] / С. Цимбалюк // Україна: аспекти праці. – 2012. – № 3. – С. 10–15. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Uap_2012_3_4
10. Соколик М. П. Продуктивність та оплата праці за паритетом купівельної спроможності в Україні та інших країнах: порівняльний аналіз [Електронний ресурс] / М. П. Соколик // Економіка і прогнозування. – 2011. – № 1. – С. 85–103. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/econprog_2011_1_10
11. Динаміка середньомісячної заробітної плати за видами економічної діяльності у 2010–2015 роках [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
12. Среднемесячная номинальная начисленная заработная плата работников организаций по видам экономической деятельности в Российской Федерации за 2000–2015 гг. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.gks.ru/wps/wcm/connect/rosstat_main/rosstat/ru/statistics/wages/
13. Номинальная начисленная средняя заработная плата по областям и г. Минску [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/solialnaya-sfera/trud/godovye-dannye/nom_sredn_zarab_plata_91-2013/
14. Statistical yearbook of the Republic of Poland 2015 [Elektronik resource]. – Mode of access : <http://stat.gov.pl/en/topics/statistical-yearbooks/statistical-yearbooks/statistical-yearbook-of-the-republic-of-poland-2015,2,10.html>
15. Concise Statistical Yearbook of Poland 2016 [Elektronik resource]. – Mode of access : <http://stat.gov.pl/en/topics/statistical-yearbooks/statistical-yearbooks/concise-statistical-yearbook-of-poland-2016,1,17.html>
16. Average monthly wages in by branches [Elektronik resource]. – Mode of access : <http://slovak.statistics.sk>
17. Average gross monthly earnings of employees in the national economy (2000–2015) [Elektronik resource]. – Mode of access : http://www.ksh.hu/docs/eng/xstadat/xstadat_annual/i_qli012b.html
18. Monthly Statistical Bulletin 12/2013 [Elektronik resource]. – Mode of access : <http://www.insse.ro/cms/en/content/statistical-bulletins>
19. Monthly Statistical Bulletin 12/2014 [Elektronik resource]. – Mode of access : <http://www.insse.ro/cms/en/content/statistical-bulletins>
20. Monthly Statistical Bulletin 11/2015 [Elektronik resource]. – Mode of access : <http://www.insse.ro/cms/en/content/statistical-bulletins>
21. Monthly average earnings by economic activities, 2011–2013 [Elektronik resource]. – Mode of access : http://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/en/30%20Statistica%20sociala/30%20Statistica%20sociala__03%20OFM__SAL010__serii%20lunare/SAL015300.px/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774
22. Monthly average earnings by economic activities, 2014–2016 [Elektronik resource]. – Mode of access : http://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/en/30%20Statistica%20sociala/30%20Statistica%20sociala__03%20OFM__SAL010__serii%20lunare/SAL015100.px/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774
23. Тоцька О. Л. Аналіз статистичних показників динаміки заробітної плати в Польщі / О. Л. Тоцька // Економічний часопис Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки. – 2015. – № 4. – С. 116–121.

Олеся Тоцкая. Зарубежный опыт оплаты труда в системе образования. В статье рассмотрены показатели минимальной и максимальной оплаты труда в Украине и ее странах-соседах. Определены группы видов экономической деятельности, в которые попало образование, в зависимости от размера заработной платы (по первой авторской методике) и позиции в рейтинге (по второй авторской методике). Сформирован рейтинг восьми стран по показателю оплаты труда в сфере образования в 2015 г. Определено, что лучше всего о педагогах заботятся в Польше, хуже всего – в Украине. За рубежом работники сферы образования зарабатывают больше, чем в нашей стране: поляки в – 7,66 раза, венгры – в 6,45, словаки – 6,14, румыны – 3,93 раза, россияне – 3, 11, белорусы – 1,56, молдаване – в 1,41 раза.

Ключевые слова: Украина, страны-соседи, оплата труда, вид экономической деятельности, образование.

Olesia Totska. Foreign Experience of Pay in the Education System. In the article indicators of minimum and maximum wages in Ukraine and its neighboring countries are considered. Groups of kinds of economic activity, in which education got depending on salary (the first author's method), and on the position in the ranking (by the second author's method), are defined. Rating of eight countries in terms of wages in education in 2015 is formed. Determined that the best worried about educators in Poland, the worst – in Ukraine. Overseas education workers earn more than in our country: Polish – in 7,66 times, Hungarians – 6,45, Slovaks – 6,14, Romanians – 3,93, Russians – 3,11, Belarusians – 1,56, Moldovans – in 1,41 times.

Key words: Ukraine, neighboring countries, wages, kind of economic activity, education.

УДК 330.322 (334.758)

Любов Ліпич – доктор економічних наук, професор Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

Роман Гринюк – здобувач Приватного вищого навчального закладу «Львівський університет бізнесу та права»

Адміністрування як інструмент підвищення інвестиційної ефективності прямого оподаткування підприємств

У статті доведено роль адміністрування прямих податків у підвищенні інвестиційної ефективності прямого оподаткування підприємств. Систематизовано та проаналізовано підходи науковців до визначення сутності поняття «адміністрування податків» та виокремлено основні їхні напрями. Розроблено структуру адміністрування прямих податків суб'єктів господарювання та виокремлено макроекономічну й мікроекономічну складові частини. На основі статистичної інформації проаналізовано ефективність системи прямого оподаткування в Україні. Запропоновано основні напрями підвищення ефективності системи адміністрування прямих податків на підприємствах як інструмента зростання рівня інвестиційної ефективності прямого оподаткування суб'єктів господарювання.

Ключові слова: інвестиційна ефективність прямого оподаткування, прямі податки, адміністрування, структура адміністрування прямих податків, ефективність системи прямого оподаткування.

Постановка наукової проблеми та її значення. Державі для забезпечення виконання покладених на неї функцій потрібний достатній обсяг фінансових ресурсів. Значну частину надходжень до бюджетів різних рівнів забезпечують саме податкові надходження, тому існує постійна проблема щодо своєчасності та повноти нарахування й справляння податків. У системі оподаткування важливе місце належить прямим податкам, оскільки за рахунок їх держава акумулює податкові надходження від основних суб'єктів господарювання та може впливати на рівень перерозподілу отриманих фінансових результатів підприємств. Відзначимо, що в такому випадку однією з функцій прямих податків суб'єктів господарювання є інвестиційна функція, призначена для встановлення таких пропорцій розподілу сплати податку на прибуток підприємств, які, з одного боку, забезпечать потрібні обсяги податкових платежів до бюджету, а з іншого – не сприятимуть